

BAĞIMLI KİŞİLİK ÖZELLİĞİNE SAHİP ANNELERİN ÇOCUKLARIYLA OLAN İLİŞKİNİN BAĞLANMA BOYUTUNDA İNCELENMESİNE DAİR LİTERATÜR TARAMASI

Examination Of The Relationship Of Mothers With Dependent Personality Characteristics With Their Children In The Dimension Of Attachment

İlknur AVUNDUK

İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul-Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-6175-4592

Simge BAYOĞLU

İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul-Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-9370-3957

Şevin YELSELİ

İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı İstanbul-Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-9721-902X

Cite As: Avunduk, İ.; Bayoğlu, S. & Yelseli, Ş (2021). “Bağımlı Kişilik Özelliğine Sahip Annelerin Çocuklarıyla Olan İlişkinin Bağlanma Boyutunda İncelenmesine Dair Literatür Taraması”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(41): 213-220.

ÖZET

Anne kavramı, sadece biyolojik anlamda dokuz ay bebeği karnında taşıyan kadın için kullanılan bir kelime değildir. Anne, içinde sınırsız sabır ve sevgiyi barındıran; dünyaya geldiği andan itibaren çocuğun öz bakım ihtiyaçlarını yerine getiren, ona koşulsuz sevgi, güven ve huzuru sağlaması gereken kişidir.

Bebekler güven duygusuyla doğarlar. Birey olmayı öğrenmeye yönelik içgüdü ile donatılmış şekilde, büyümek üzere bir sistemin içine dâhil olurlar. Dış etkenler, aile ortamı ve çocuğa yaklaşım biçimleri zamanla güven ve sevgi bağlarını şekillendirir. Doğumdan önce oluşmuş bu bağ, annenin tutumuyla zamanla yerini ya daha güçlü ve sağlam bir ilişkiye ya da gitgide artık birey olmaya başlamış çocukla araya mesafeler girecek kadar uzaklaşmış ve zayıflamış bağlara bırakır.

Sağlıklı çocuklar yetiştirmenin birinci kuralı; ev huzurunu sağlamış, sabır sınırlarını arttırmış, koşulsuz sevgiyi öğrenmiş annelerdir. Anne, birey için, yaşı kaç olursa olsun, içinde sonsuz sevginin ve güvenin olduğu bir varlıktır. Bebeklik ve çocukluk döneminde anne sevgisi ile beslenmeyen birey tüm yaşamı boyunca başta bağımlılıklar olmak üzere güven sorunlarıyla baş etmek zorunda kalır. Bu çalışma, bağımlı kişilik özelliğine sahip annelerin çocuklarıyla olan ilişkisini bağlanma boyutunda incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın içeriği, alan yazında yapılmış araştırmalardan oluşan literatür taramasına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma, Anne, Çocuk, Bağımlı Kişilik Bozukluğu

ABSTRACT

The concept of mother is not just a biological word for the woman who carries the baby nine months in her womb. Mother is a person who has unlimited patience and love in her, who fulfils the child's needs of self-care from the moment she comes into the world, who must find unconditional love, trust and peace.

Babies are born with a sense of trust. Equipped with the instinct to learn to be an individual, they are involved in a system to enlarge. External influences, the family environment and the way they approach the child shape the bonds of trust and love over time. This bond formed before birth is replaced with the mother's attitude over time, either by a stronger and stronger relationship or by bonds that have become more and more individual and have become distant and weakened enough to engage in messages with the child.

The first rule of raising healthy children is mothers who have strong home peace, have increased the limits of patience and have learned unconditional love. The mother is an entity for the individual-no matter how old-in which there is endless love and trust. The individual who is not fed with the mother's love during infancy and childhood is forced to deal with trust issues, especially forgiveness, throughout his entire life. This study aims to examine the relationship of mothers with dependent personality traits with their children in terms of attachment. The content of the study is based on a literature review consisting of researches in the field.

Keywords: Attachment, Mother, Child, Dependent Personality Disorder

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Bir bebek, annesine veya ona bakım veren şefkatli bir yetişkine ihtiyaç duyarak dünyaya gözlerini açar. Bebeğin sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması sağlıklı büyümesi için yeterli değildir. Duygusal ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir. Örneğin bir bebek sadece acıktığı için değil korktuğu için veya yalnız hissettiği için de ağlayabilir. Bakım veren, ilk iki yıl bebeğe şefkatle yaklaşır, duygusal ihtiyaçlarını giderebiliyor ve taleplerine karşı duyarlı olabiliyorsa güvenli bir bağlanma kurulur. Güvenli bağlanma ile bireyin tüm yaşamı boyunca kendisi ve çevresiyle kurduğu ilişkinin güzel bir altyapısı oluşmuş olur. Annesi

ya da bakım vereniyile güvenli bağlanamayan bebek, ilerleyen yaşamında kuracağı ilişkilerde bağlanma sorunları yaşayabilir. Kendini güvende hissedemez, doğru olmayan farklı davranış örüntüleri geliştirebilir. Sağlıklı ilişkinin temeli bir çocuğun annesiyle bağlanmasında saklıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Annenin erken dönemde geliştirdiği patolojilerin, çocuğun doğumundan sonra çocuk üzerinde bazı etkileri bulunmaktadır. Çocuğun anne ile hangi türde bağlanma yaşadığı ve daha sonra anneden ayrışabilme kapasitesi, anne-çocuk arasındaki iletişimi etkilemektedir. Bu araştırma, anne çocuk arasındaki bağlanmanın önemini ve bağımlı kişilik bozukluğuna sahip annelerin bu bağlanmaya etkisini incelemek amacıyla yazılmıştır.

1.3. Araştırmanın Problemi

Anne çocuk ilişkisinde güvenli bağlanmanın çocuğun duygusal gelişiminde en etkili faktörlerden biri olmasının yanı sıra bağımlı kişilik bozukluğuna sahip annelerin sağlıklı bağlanmayı kuramaması araştırmanın en önemli problemidir. Bağımlı kişilik özelliklerine sahip bireyler; sürekli onaylanma ihtiyacı, duygusal yoksunluk ve olaylara karşı aşırı eleştirel tutumları nedeniyle hayatı kendileri için zorlaştırırken annelik deneyimlerinde de bağımlı kişilik özellikleri bebekleriyle sağlıksız bağlanmalarının kökenini oluşturmaktadır.

Bağımlı kişilik bozukluğuna sahip annelerde güvenli bağlanma olabilir mi?

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Bağımlı Kişilik Bozukluğu

Kişilik bozukluğu, ergenlik ya da ilk gençlik yıllarında başlayan, bireyin çalışma, sosyal ilişki kurma gibi yaşam alanlarını sağlıklı bir şekilde sürdürmesini engelleyen, toplumsal uyumunu bozan içsel yaşantı ve davranışlar yapısıdır. Kişilik bozuklukları üç kümede incelenir. DSM-V kriterlerine göre Bağımlı Kişilik Bozukluğu, çekingen ve obsesif kompulsif kişilik bozukluklarıyla birlikte C kümesinde yer alır (Köroğlu, 2016).

Morrison (2016)'a göre bağımlı kişilik bozukluğu olan kişiler, yoğun bir şekilde başkalarının onayına ihtiyaç duyarlar ve karar verirken bağımsız olamazlar. Bu kişiler bir işe başlamakta çok zorlanırlar ve bir başkası hata yaptığında bile bunu dile getirmekten çekinirler, tartışmadan, çatışmadan aşırı derecede kaçınırlar. Partnerlerinin kendilerini terk etmesinden çok korkar, bu durmla başa çıkamayacaklarına inanır, yalnız kaldıklarında kendilerini çaresiz hisseder ve kötü bir ruh hali içerisine girerler. Bu bireyler yalnız kalmaktan hoşlanmazlar, tek başlarına karar alamazlar ve yapacakları her seçimde birine ihtiyaç duyarlar. (Morris, 2013). Başkalarının desteğini kaybetmemek için kendi fikirlerinden ve davranışlarından ödün verirler, rahatsız edici koşullara bile razı olurlar. İlgi ve hayranlık ihtiyacı duyan narsistik kişilik bozukluğu olan bireylerle iyi anlaşırırlar. Aldıkları desteği kaybetmemek uğruna yalan söyleyebilir hatta uygunsuz davranışlarda bulunabilirler (Arıca & Genç, 2018). Bu davranış kalıplarının temelinde başkalarının yardımı olmadan başarılı olamayacakları algısı yatar. Genellikle negatif düşünür, kendi yeteneklerinden şüphelenir (Köroğlu, 2016).

Genellikle depresyon, kaygı ve uyum bozukluğu; sınırda, çekingen, histriyonik kişilik bozukluklarının da eşlik ettiği bağımlı kişilik bozukluğunun görülme sıklığı % 0,49-0,6 arasında olup, kadınlarda daha yaygın olarak görüldüğü tespit edilmiştir. Çocukluk döneminde yaşanan bakım verenden ayrılık veya ayrılma endişesi ya da yaşanan sağlık problemi kaynaklı gelişmiş olabilir (Köroğlu, 2016). Bağımlı kişilik bozukluğu da C grubundaki diğer bozukluklar gibi genellikle psikoterapiye iyi cevap verirler. (Yakın, 2014).

Bağımlı kişilik bozukluğu, bütün kişilik bozukluklarının %2,5'ünü oluşturmaktadır (Köroğlu ve Bayraktar, 2012). Bağımlı kişilik örüntüsünün belirgin özelliklerinden olan kurulan ilişkilerde yapışkan tutum ve başkalarına muhtaç tavırlar kişilerarası ilişkiler üzerinde olumsuz etkiye sahiptir (Overholser, 1996). Aile içi ilişki sorunları, evlilik ve sosyal ilişkilerdeki doyum sorunu sözü edilen kişilerarası ilişki sorunlarına örnek verilebilir (Samuels, 2011). Bağımlı kişilik özellikleri depresyon, madde kullanımı, obezite ve diğer yemek bozuklukları ve bağımlı kişilik bozukluğuna sebep olabilmektedir (Bornstein, 2001). Özetle bağımlı kişilik özellikleri kişilerin yaşamını kişisel psikolojik sağlık durumlarını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

Bağımlı kişilik özelliklerine sahip kişilerde genellikle saplantılı bağlanma görülür. Bu saplantılarının sebebini kendi yetersizliklerine ve sevilmemelerine bağlarlar. Başkalarının varlığı kendilerini güvende

hissetmelerine sebep olur; fiziksel ve ruhsal olarak zarar görseler bile ilişkilerinden vazgeçmezler (Maraş, 2015). Morrison (2016) 'a göre bağımlı kişilerin derin bir terkedilme korkusu vardır ve onları yapışkan, itaatkar kılan da bu korkudur. Kendilerine güvenmedikleri için kendi yaşamlarının sorumluluğunu başkalarına yükleme eğilimindedirler. terk edilmek konusunda büyük bir korkuları vardır ve terk edildiklerinde yaşadıkları umutsuzluk nedeniyle hemen yeni bir ilişkiye başlamak isterler.

2.2. Freud'a Göre Oral Dönem

Freud'a göre bireyin gelişiminde, birbirini izleyen Psikoseksüel dönemler vardır. Bu dönemler çocuğun, haz duyduğu baskın davranışları ile ilişkilendirilen organlarla tanımlanır. Çocukların bu dönemlerde edindiği deneyimler kişilik oluşumunda temel taşlardır ve tüm yaşamını etkiler. Çocuk içinde bulunduğu dönemi temsil eden vücut bölgesinden yoksun bırakılır ya da aşırı derecede tatmin edilirse, cinsel enerjinin bir kısmı o bölgede kalır ve buna "saplanma" adı verilir. Gelişim dönemlerinden herhangi birinde saplantı oluşması cinselliğin tam gelişmemesine ve bazı kişilik sorunlarına neden olur (Cüceloğlu, 2005; Morris, 2013).

Freud, psikoseksüel gelişim dönemlerinin "oral, anal, fallik, gizil ve genital dönem" olmak üzere beş dönemden oluştuğunu ve ilk üç dönemin yaşandığı 0-6 yaşın, yetişkinlik dönemi kişilik özellikleri için belirleyici rolü olduğunu savunmuştur (Yeşilyaprak, 2018). 0-2 yaş arasında yaşanan ve odak noktasının "ağız" olduğu oral dönem en önemli dönemdir. Çocuğun ilk zevk merkezi ağızdır ve emme, çiğneme, ısırma gibi davranışlar çocuk için başlıca zevk kaynağıdır (Morris, 2013; Yeşilyaprak, 2018). Çocuk bu dönemde tamamen bakım verene bağımlıdır ve istekleri aşırı şekilde karşılanan bebekler ilerde fazla iyimser ve bağımlı yetişkinler; az doyum sağlayan bebekler kötümser ve saldırgan kişiler haline gelirler. Bu dönemin gereği gibi geçirilememesi durumunda saplantılar oluşabilir ve bu saplantılar özgüven eksikliği, tartışmacı kişilik, alaycı kişilik, kolay aldanan kişilik özelliklerinin gelişmesine neden olur (Morris, 2013). Güven duygusunun temeli bu dönemde atılır ve ihtiyaçları yeteri kadar karşılanmayan bebekler güvensiz olur. Uyuşturucu madde, alkol, sigara bağımlılığı, tırnak yeme gibi davranışlar da bu dönemdeki yaşantıların sebep olduğu saplantılardır (Yeşilyaprak, 2018).

Gelişim dönemindeki yaşantılar ve çatışmalar ilerleyen yaşlarda bazı davranışlar olarak ortaya çıkabilmektedir. Gelişim aşamalarında belirli mekanizmaların işleyişinin karakter özelliklerini geliştirme eğiliminde olduğu örnekler ise şunlardır: oral dönemdeki yaşantılar şizofreni ve manik depresif ile bağlantılıdır. Anal dönemdeki yaşantılar, saplantılar ve megalomanyaklık kavramı ile bağlantılıdır. Fallik dönemdeki yaşantılar ise anksiyete nörotikleri ve histeri ile bağlantılıdır (Peters,1956).

2.3. Annelik

Birey deneyimlediği her değişim için uyum ihtiyacı duyar. Evlilik bireylerin yaşamlarında kökten değişimlere sebep olan bir olaydır ve zaman zaman bu değişimler, uyum süreci beraberinde stres faktörünü de getirir. Evlilik içerisindeki en büyük değişimlerden biri ise doğumla birlikte aileye yeni bir bireyin katılmasıdır (Öngider, 2013). Doğumla birlikte anne bebeğinden fiziki olarak ayrılma da bakım anlamında hala kendine bağımlı olan bir varlıkla beraberdir. En güçlü narsistik ilişkilerden biri anne çocuk arasındaki bağıdır. Bir annenin çocuğuna olan en derin sevgisi, yeni doğduğu dönemde hissettiği sevgidir (Küey, 2007).

Psikolojik literatürdeki annelik çalışması, önce disiplinde feminist bilincin yokluğunu ve ardından etkisini yansıtmaktadır. Ehrenreich ve English'in (1978) belirttiği gibi, yüzyılın başında anneler, pazarlanabilir ürünleri ayarlanmış ve başarılı çocukları olan teknik uzmanlar olarak görülüyordu. Aslında, oldukça yakın zamana kadar annelik üzerine yapılan araştırmalar, çocuk yetiştirme uygulamalarının çocukların yeteneklerini geliştirmeleriyle ilişkisine odaklanıyordu. Ancak son on yıl içinde psikoloji literatüründe bir devrim meydana geldi. Cinsiyet önyargısının sosyalleşme ve psikoterapötik uygulama üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarla birlikte, erkeklerin ve kadınların hayatlarını farklılaştıran temel yaşam deneyimlerine ilgi ortaya çıkmıştır. Cinsiyet politik olarak rol beklentilerinden ayrıldıkça, psikologlar bazı kadınları çocuk istemeye diğerlerinden daha fazla motive eden faktörlere ve kadınların annelikten elde ettiği memnuniyet ve memnuniyetsizlik üzerine çalışmaya başlamıştır (Gerson ve ark.,1984).

Anneliğin kadının hayatındaki rolü düşünüldüğünde, anneliği bir dizi gelişim aşaması olarak görmek faydalı olacaktır. Bu aşamaları kavramsallaştırmanın birkaç yolu vardır. Rapaport ve arkadaşları (1977)'na göre ebeveyn görevleri aşağıdaki gibidir: ebeveynlik için karar ve hazırlık, ebeveynliğe geçiş, okul öncesi çocuklarla erken ebeveynlik, okul yıllarında orta ebeveynlik, ergenlerle ebeveynlik ve okul yıllarında orta ebeveynli ergenlerle ebeveynlik, yetişkin çocuklarla geç ebeveynlik ve son olarak büyük ebeveynlik.

Freud'a göre çocuğa bakım veren, besleyen, haz veren anne, onun ilk arzu nesnesidir. Lacan ise annenin ödipal kompleksi çocuktan daha fazla yaşadığını ve annenin kendini tamamlamak için farkında olmadan çocuğunu kendi uzantısı gibi gördüğünü iddia eder (Korucu, 2019).

Jung anneyi "ödipal kompleksin ortaya çıkma nedeni olmasının ötesinde gizemli bir varlık olarak görür. erkeğin zihnini, bilincini ve bilinçdışını şekillendiren annedir. Bireyi doğuran anne, yetişkinlikte anne ile özdeşim kurularak edinilen arkadaş, sevgili, eş, ölünce gömülen Toprak Ana kavramlarında anne imgesinin farklı yansımalarını görürüz (Korucu, 2011).

2.4. Anne Çocuk Arasında Bağlanma

Bebekler büyük bir bağ kurma isteğiyle doğarlar ve annenin bakımına olumlu cevap verme eğilimindedirler. İlgisiz, ihtiyaçları karşılamayan bir anne ya da bakım veren, anne-çocuk arasındaki bağın sağlıklı bir şekilde gelişmesine engel olur. İhtiyaçları karşılanmayan bebek çaresiz kalmasına rağmen bu duruma da alışma, uyum sağlama eğilimindedir. Öz deneyiminden uzaklaşan çocuk böylelikle Winnicott'un sahte benlik dediği durumu yaşar. Winnicott'a göre iyi anne bebeğine uyum sağlayabilen annedir. Bebeğinin fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını ihtiyacı oranında karşılayan, bebeğinin getirdiği yeni yaşam koşullarına ve bebeğine uyum sağlayabilen anne "Yeterince iyi anne" dir (Cori, 2010). Winnicott (1967), anne babanın rolleri hakkında Freud'dan daha yumuşak bir bakış açısına sahiptir. Winnicott, annenin çocuğu ayrı ve bağımsız bir varlık olarak kabul etmesinin anne çocuk ilişkisindeki en önemli kriterlerden bir olduğuna vurgu yapar. Bebeğinin ihtiyaçlarına uyum sağlayan anneyi yeteri kadar iyi olarak tanımlar. Çocuk büyüdükçe yapabileceklerinin artmasıyla annenin ihtiyaç karşılama uyumu da azalmaya başlar. Böylelikle çocuk anneden bağımsızlaşmaya başlar ve kendi sorunlarını çözmeyi öğrenir. Winnicott, yeterince iyi bir annenin mükemmel anneden daha iyi olduğunun altını çizer.

Ferenczi 1909 yılında içe yansıtma (introjection) kavramını ilk kullanan kişi olmuştur. Freud 1923 yılında yazdığı "Ben ve İd" adlı çalışmasında bu kavramı netleştirmiştir. Freud içe yansıtmayı, çocuğun ödipal sevgi nesnelere vazgeçerek üstben oluşturma yani ebeveynin yaptıklarına ihtiyaç duymadan kendi benliğini inşa etme ve olgunluk düzeyine erişme biçiminde yorumluyordu. Klein'a göre içe yansıtma aynı zamanda bir savunma mekanizmasıdır. Çocuk, iç dünyasında kendi içinde ona zarar veren kötü nesnelere dolayı kaygı yaşamaktadır. Bu kaygıyı yatıştırmak için dışarıdaki iyiyi içeri alıp içerideki kötülüğü uzaklaştırır dolayısıyla içe yansıtma içerideki iyi nesnelere korumayı sağlar. (Klein, Tura, 2008).

Doğuştan gelen etkenlerin de katkısıyla içe yansıtılan ilksel nesne çocuğun beninde sağlam bir şekilde yer edebilirse, çocuk olumlu bir gelişim gösterir. Oral dönemde meme çocuğun besin kaynağıdır. Besleyen ve doyuran memeyle kurulan yakınlık, anne-bebek arasında güven oluşumunu sağlar. Bu güven duygusu çocuğun memeye yeterli yatırımı yapmasıyla gerçekleşirse anne sevilen nesne konumuna gelir. Bebek anne karnındayken ona ihtiyaç duyduğu şeyleri veren bir annenin olması, bebekte kendi dışında güvenilecek iyi bir nesnenin bulunduğu duygusunu yaratmış olabilir. Bu nesne iyi memedir. Çocuk böylece iyi memeyi içe yansıtır dolayısıyla anneyi kendi içinde taşımaya başlar. Çocuğun iyi memeyi içselleştirebilmesi, annenin çocuğa yeterli bakımı vermesi, çocuğa bakmaktan zevk duyması ve onu beslerken ruhsal olarak rahat olmasına bağlıdır. (Klein, 2008).

Bowlby; çocuğun anneye bağlılığının çocuğun ilk 10 aylık evresinde ortaya çıktığını ve yavaşça geliştiğini belirtmiştir. Bebek karmaşık bir dünya içindedir, duygularını ancak anne ile yüz yüze konumdayken annenin yüzündeki mimiklerden, değişimlerden algılayarak düzenlemeye başlar. Anne bebeğin ihtiyaçlarını zamanında fark edip onunla eşzamanlı bir biçimde iletişim kurabiliyorsa bebek, içinde yaşadığı karmaşık dünyayı anlamlandırabilir. İç dünyasındaki duygu durumunu düzenleyebilen rahat bir anne sayesinde bebek bu anneden belli yetileri alarak içe yansıtma, yansıtma ve özdeşim kurma mekanizmalarıyla kendi iç dünyasını düzenleyebilir. Ebeveynin bağlanmaya karşı tutumunu değerlendirmek amacıyla Main ve Goldwyn 1980'li yılların ortasında sekiz sorudan oluşan Yetişkin Bağlanma Görüşmesi ölçeği hazırlamışlardır. Yetişkinlerden çocukken kendi ebeveyniyle ilişkisini, ayrılma karşısındaki tutumlarını ve başkalarını anlatmaları istenmiştir. İdeal rasyonel söylem adı altında dört prensibin (nitelik, nicelik, ilgili olma, üslup) detayını değerlendiren bir puanlama sistemi geliştirilmiştir. Bu puanlama sistemi sonucunda erişkinlerin de üç grupta bağlanma stiline sahip oldukları görülmüştür. Birinci gruptakiler güvenli ve özerk bağlanma stili geliştirmiş olanlar, ikinci gruptakiler güvensiz bağlanma stili geliştirmiş olanlar (kayıtsız bağlanma-endişeli bağlanma), üçüncü grupta çözümsüz, dördüncü grupta düzensiz olmak üzere toplam dört çeşit bağlanma stili geliştirdikleri belirlenmiştir. Bağlanma stili güvenli olan ebeveynlerin veya annelerin bebekleri güvenli, özerk; kaçınmacı olan bebeklerin annelerinin kayıtsız olduğu, dirençli veya ikircikli bebeklerin annelerinin endişeli olduğu, düzensiz şaşkın bebeklerin de annelerinin de çözümsüz düzensiz

olduğu tespit edilmiştir. Buradan annenin ya da bakım verenin patolojisinin çocuğun bağlanma stilini belirlediği sonucuna ulaşılabilir. (Keçe, 2017).

2.5. Bağımlı Kişilik Bozukluğuna Sahip Anneler

Borstein, katı, otoriter ve aşırı koruyucu ebeveynliğin çocuğun ebeveyne olan bağımlılık düzeyini arttırdığını saptamıştır. Bu durumun çocuğun özerk olmasını ve öz-yeterlik kapasitesini olumsuz yönde etkileyeceğini, çocukların kendilerini işe yaramaz ve yetersiz hissetmelerine neden olacağını vurgulamıştır. Eğer çocuk duygusal istismara uğramışsa yetişkinlikte bağımlılık geliştirebilir. Ebeveynin söylediklerinin iyi ve doğru olduğunu kabul eden ve buna itaat eden çocuklar, yetişkinlikte de kendilerini yönlendirecek ve onaylayacak birisine ihtiyaç duyarlar. (Yakin, 2014).

Bebeklik döneminde anne-bebek arasındaki bağı fallus kavramı belirlemektedir. Bebek annesiyle kurduğu ilişkiden etkilenip kendisini annesinin imgesel fallusu ve arzu nesnesi olduğuna inandırmaktadır. (Ar, 2014).

Annenin bebeğe kendisini tamamladığı hissi vermesi ve ona arzu nesnesi gibi davranması, daha sonra da annenin başka nesnelere bakması, çocuğun annesinin fallusu olmadığını anlaması ile sonuçlanır. Anne tüm güçlü değildir, fallusu da yoktur. Bu eksikliği fallusu olan kişiyle yani babayla kapatmaya çalışır. Babanın fallusa sahip olduğunu anlayan çocuk, annenin arzu nesnesi olmaktan vazgeçer ve baba ile özdeşim kurmaya başlar. Lacan'a göre anne imgesel bir fallusa sahiptir, çocuk da annesinin arzu nesnesi olduğuna inanmaktadır ancak anne-çocuk bağı kastrasyon deneyimi sonucunda kopar. Kastrasyon sonucunda çocuk anneyle bütün olamayacağını anlar aynı zamanda annenin sahip olduğunu düşündüğü imgesel fallus baba tarafından kastre edilmiş olur. (Nasio, 2016).

Freud, kastrasyonu ödipal bağı kopması yani çocuğun anneden ayrılması sonucu çocuğun yaşadığı psikik karmaşa olarak ele almaktadır. Anne-çocuk arasındaki bütünleşmiş ilişki, fallusu olan bir diğeri yani baba tarafından bozulmaktadır. Bu durum çocuğun toplumsal düzene geçişini ve baba yasasının tanınmasını sağlayacaktır. Böylece üst benlik gelişimi de başlayacaktır. Sadece baba figürü değil aynı zamanda annenin zihinsel temsilleri de çocuğun üst benlik gelişimine katkıda bulunur. (Ar, 2014).

Selük (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre, post partum sendromu olan annelerin bebekle güvensiz bağlanma, bebeği red ve sınırlılık davranışlarının yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmada depresyon oranı arttıkça postpartum bağlanma bozukluğunun da arttığı görülmüştür.

Görgü (2015) yaptığı araştırmada, çocuk anne bağlanmasında %60 güvenli, %40 güvensiz bağlanma tespit etmiştir. Annelerin kendi anneleriyle olan bağlanma biçimlerinin çocuklarıyla olan bağlanma biçimlerini anlamlı oranda etkilemediği görülmüştür. Annelerin endişe düzeylerinin arttıkça güvensiz bağlanma oranının da arttığı; güvenli bağlanan annelerin endişe düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. Anne kişilik özelliklerinin de çocuğun bağlanma biçimini etkilediği; dışa açık, rahat, realitesi yüksek, bağımsız ve kontrol takıntısı olmayan annelerin çocuklarının daha güvenli bağlandıkları tespit edilmiştir.

İlaslan (2009) yaptığı araştırmada bakım veren anne olan ve bakıcı olan çocukları, rahatlık, psikolojik kuvvetlilik ve güvenli bağlanma ölçütlerine göre incelemiş; bakım veren anne olan çocukların puanlarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Araştırmada anne bağlanma stillerinin çocuk davranışları üzerindeki etkili faktör olduğu tespit edilmiştir. Güvenli ve kayıtsız annelerin çocuklarının endişeli ve saplantılı anne çocuklarından daha rahat olduğu bulunmuştur. Güvenli annelerin çocuklarının güvenli bağlanma durumlarının saplantılı, kayıtsız anne çocuklarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Kaçınan anne çocuklarının kaçınma davranışları ve korkulu anne çocuklarının kaçınma davranışı güvenli anne çocuklarından daha yüksek bulunmuştur.

Turan Akdağ (2011) yaptığı çalışmada ergenlerin beşte birinin güvenli bağlandıklarını tespit etmiştir. Kayıtsız ve korkulu bağlanma stiline ise en yaygın stiller olduğunu bulmuştur. Annelerin genellikle kayıtsız ve korkulu bağlandıkları gözlenirken, babaların güvenli bağlanma oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlanan annelerin çocuklarının da yüksek oranda güvenli bağlandıkları görülmüştür.

3. TARTIŞMA VE YORUM

Lindgren (2003)'e göre ruhsal sağlığı bozuk olan annelerin anne çocuk bağlanma stili de bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Slade (2006)'in araştırmasında sigara bağımlısı annelerin anne fetüs bağlanmasının olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Araştırmalarda kız bebek anksiyete puanının daha düşük olduğu, bunun toplumsal cinsiyet ayrımcılığından kaynaklandığı ve bağlanmada cinsiyet farklılığının dikkat çektiği vurgulanmıştır. Ebeveynler kız çocuklarını sınırlandırırken erkek çocuklarını cesaretlendirme

eğilimindedirler. Erkek çocukların saldırganlık ve hareketlilik davranışları da ebeveynlerce tolere edilmektedir. Kızların ise sosyal davranışları pekiştirilmekte, saldırgan davranışları yerilmektedir. Toplum içerisinde yaygın bir kanı olan doğumdan sonraki ilk bir saat içinde emzirme davranışının bağlanma faktörüne etkisi görülmemiştir. Bununla birlikte Britton ve ark. (2006)'nın yaptığı araştırmada emzirme davranışının güvenli bağlanmayı etkilediği tespit edilmiştir. Bebeğini doğumun ardından ilk üç saatte emziren ve takip eden üç gün içerisinde bebekleriyle günde 15 saat civarında vakit geçiren annelerin bebekleriyle güvenli bağlanma durumlarının bebekleri ile daha az görüşebilen annelere oranla daha iyi olduğu gözlenmiştir. Çalışmada emzirme sorunu yaşayan annelerin bağlanma sorunlarının daha az olduğu; bu duruma annelerin emzirmeyi sürdürmek için bebekleri ile daha çok ilgilenmelerinin neden olduğuna dikkat çekilmiştir. Horlow (1962)'un yapmış olduğu çalışmada, maymunların anne çocuk bağlanmaları incelenmiştir. Yaşamının ilk yıllarında anneleriyle ya da akrabalarıyla etkileşime girmeyen maymunların, aile ortamında büyüyen maymunların arasına girdiğinde oyunlara katılmak istemedikleri, kendilerini geri çektikleri, uyum sağlayamadıkları görülmüştür. Bu maymunlar, yetişkin olduklarında, eşleşmede yetersiz davrandıkları ve yapay olarak döllendirildiklerinde iyi bir aile olamadıkları tespit edilmiştir. Bu maymunlar kendi annelerinden ilgi göremedikleri için çocuklarına ilgi göstermemişler ve çocuklarını şiddetle istismar etmişlerdir. Maymunlarla yapılan deneylerde anne yavru bağlanmasını beslenme dışında sıcaklık, temasın verdiği rahatlık, yumuşak bir şeye asılma ve sürtünme ihtiyacının da etkilediği görülmektedir.

Anne eğitimi, annenin iş durumu, yaşı, uyku bozukluğu, annenin sosyal aktiviteleri, ailenin aylık geliri, bebek cinsiyeti ve sorunlu hamilelik yaşanması gibi faktörlerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilediği gözlenmiştir. Bebeğin uyku bozukluğu, nedensiz ağlaması, bebek hakkındaki anksiyete, bebeklerin anneden ayrı hastanede yatması ve bebek cinsiyeti gibi bazı faktörlerin anne çocuk bağlanmasını etkilediği görülmüştür. Çocuk yetiştirme tutumları ve anne bebek bağlanmasını olumsuz etkileyen faktörler, gebelik ve çocuk sağlığı izlemlerinde tespit edilmeli; uyku problemleri ve ağlama sorunlarının çözümüne yönelik yaklaşımlar hakkında anneye bilgi verilmelidir. Anne ve bebek bağlanmasının korunması için bebeklerin hastanede yatması gerektiği durumlarda yeni doğan döneminde “aynı oda” birlikteliği sağlanmalıdır.

Bebeğin bir yaşına kadar annesiyle olan bağlanmasında hem anneye daha erken etkileşim kurmasının hem de devam eden gelişiminin çeşitli yönleriyle etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bebek, annenin ya da çevresindeki faktörlerin etkisiyle davranışlarını organize eder, uyumlandırır. Bu organizasyon, hem bilişsel hem de psikososyal kazanımlarla birlikte gelen değişikliklerle gelişimde temel bir devamlılık sağlamaktadır. Anne dışındaki figürlere bağlanmanın, bebek-anne bağlanmasındaki kaygıları tamamlayıcı veya telafi edici etkisi olduğu gözlenmektedir. Bebeklerin algılarını nasıl organize ettikleri ve bunun bağlanma üzerindeki etkisi hala incelenmektedir. Bugüne kadar ki bulgulara göre , bebeklerin ve küçük çocukların refahını artırmayı amaçlayan politikalar, ebeveynlik eğitimi ve müdahale prosedürleri için ilgili ipuçları sağlamaktadır (Ainsworth,1979).

Tüm bu çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda anne çocuk bağlanmasında; annenin güvenli bağlanmış olmasının, çocuğuna verdiği fiziksel ve duygusal desteğin etkili olduğu görülmektedir. Bebeğinin doğumuyla birlikte bebeği ile bolca zaman geçiren, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayan, bebeğin büyümesiyle de “yeteri kadar iyi anne” kavramına uygun olarak çocuğuna fırsatlar yaratan, güven ortamı oluşturan, müdahaleci olmayan annelerin çocuklarıyla güvenli bağlandıkları görülmektedir. Güvensiz ya da kaçınan bağlanmış annelerin, bebekleri dünyaya geldikten sonra bebeklerini yeterli düzeyde emzirmedikleri, göz teması kurmadıkları, bebeğin ihtiyacı olan sıcaklık ve ilgiyi sunmadıkları görülmektedir. Bu annelerin bebeklerinin de yetişkinlikte sağlıklı bir bağlanma yaşamakta zorlandıkları varsayılabilir. Annenin bağlanma stili bebeğin çocukluk ve yetişkinlik dönemi üzerindeki etkili olmaktadır.

4. ÖNERİLER

Annelik konusunda bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmaları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, okullar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından desteklenmelidir. Bu eğitim, anne adaylarına, annelere ve bakım veren kişilere yönelik olarak, doğum öncesi ve doğum sonrası dönemde yaşanan fizyolojik ve psikolojik değişimler, anne-çocuk iletişimi hakkında bilgilendirici ve farkındalık sağlayıcı etkinlikler, seminerler ve sempozyumlar olarak bakanlık tarafından oluşturulacak psikolojik destek ekibi ile koordine edilmelidir. Okullarda bağımlı kişilik bozukluğu tanısı almış çocukların benlik saygılarını ve özgüvenlerini geliştirici psikososyal destek çalışmaları yapılmalı, bu öğrencilerin özerklik kazanmaları ve sosyal becerilerini geliştirebilmeleri için okul psikolojik danışmanları tarafından grup rehberliği etkinlikleri düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Ar, Y. (2014). Fallus ve Kastrasyon Kavramları Çerçevesinde Bir Anne-Oğul İlişkisi:'Kevin Hakkında Konuşmalıyız.'. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 60-68.
- Arıca, S., & Gençer, M. Z. (2018). Kişilik Bozuklukları. *Türkiye Klinikleri J Fam Med*, 217.
- Ainsworth, M.S. (1979). Infant–Mother Attachment. *American Psychologist*, 34(10), 932–937.
- Ehrenreich, B. and English, D. (1978). *For Her Own Good: 150 Years of the Experts' Advice to Women*. New York: Anchor Press.
- Cori, J. L. (2010). *'Anne'nin Duygusal Yoksunluğu*. İstanbul: Koridor Yay.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İnsan Ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Görgü, E. (2015). *Okula Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Bağlanma Biçimleri ve Sosyal Davranışları ile Annelerinin Bağlanma Biçimi ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- İlaslan, Ö. (2009). *Çocukların Bağlanma Davranışlarının Özlük Nitelikleri ve Anne Bağlanma Stilllerine Göre İncelenmesi*. (Doktora Tezi). T.C. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Keçe, C. (2017) 4. Psikoterapi Eğitimi 10. Modül Ders Notları. PSİKODER Türkiye Psikoterapi ve Psikoterapistler Derneği, Ankara.
- Klein, M. (2008) *Haset ve Şükran*. (Çev: Orhan Koçak, Yavuz Erten). İstanbul: Metis Yayınları.
- Korucu, A. (Mart 2019). Freudyen ve Jungiyen Yaklaşımlarla Anne Olgusu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23(1): 133-143.
- Korucu, A. (2011). *Psikanaliz ve Analitik Psikolojinin Kesiştiği Yer: Sonsuz Döngüde Ruhsal Gezintiler*. Bozkır Yayınevi: Manisa.
- Köroğlu, E. (2016). *Klinik Psikopatoloji*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Küey, A. G. (2007). *Psikanaliz Yayınları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Maraş, A. (2015). Bağlanma Kuramı Temelinde Gerçekleşen Bir Vaka Çalışması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 6.
- Gerson, M. Judith, L. and Richardson, M. (1984) Mothering: The View from Psychological Research. *The University of Chicago Press* Vol. 9, No. 3. pp. 434-453
- Morris, C. G. (2013). *Psikolojiyi Anlamak*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Morrison, J. (2016) *DSM-5'i Kolaylaştıran "Klinisyenler İçin Tanı Rehberi"*. (Çev: Hanife Uğur Kural). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Öngider, N. (2013). Anne-Baba İle Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 420-440.
- Rapoport, R., Rapoport, R. and Streilitz, Z. (1977). *Fathers, Mothers, and Society*. (New York: Basic Books.
- Peters, R. (1956). Freud's Theory. Oxford University Press on behalf of The British Society for the Philosophy of Science. *Sigmund Freud Centenary*. Vol. 7, No. 25, pp. 4-12
- Selük, S. (2019). *Postpartum Depresyonu Olan Hastaların Yetişkin Bağlanma Biçimlerinin, Anne-Bebek Bağlanması Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. (Tıpta Uzmanlık Tezi). T.C. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Klein, M. (2008). *Haset ve Şükran*. Çev: Orhan Koçak, Yavuz Erten. İstanbul: Metis Yayınları.
- Turan Akdağ, S. (2011) *Ergenlerin Bağlanma Stilleri İle Ebeveynlerinin Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*. (Uzmanlık Tezi). Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Antalya.
- Yakın, D. (2014). Bağımlı Kişilik Örüntüsü ve Terapötik İşbirliği: Şema Odaklı Bilişsel Davranışçı Terapi Uygulaması . *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 2.

Yeşilyaprak, B. (2018). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.

Winnicott, DW. (1953). Transitional objects and transitional phenomena; a study of the first not-me possession. *Int J Psychoanal.* 34(2):89–97.

Winnicott, DW. (1967). Mirror-role of the mother and family in child development. In: Lomas P, editor. *The predicament of the family: a psycho-analytical symposium*. (1967. pp. 26–33). London, UK: Hogarth Press.